

Marcel van Roosmalen

SCHIJT

*Het laatste seizoen van Theo Janssen (en Ester Bal)
Plus: hoogte- en dieptepunten uit andere Vitesse-seizoenen*

VOETBAL INTERNATIONAL

1

Waarin persvoorlichter Ester Bal aan Theo Janssen uitlegt dat boegbeelden geen ‘schijt’ zeggen en Theo Janssen weer begint met roken.

Ik werd geboren onder de rode neonletter W van WINKELCENTRUM PRESIKHAAF die op het dak van onze flat aan het Cloekplein in Arnhem stond. Het was de eerste halte van mijn ouders in Arnhem. Ze kwamen uit kleine dorpjes in Brabant (Oirschot en Middelbeers) en moesten wennen aan de stad en haar bewoners. Toen ze zich in hun netste kleren gingen voorstellen op de galerij, zei de buurvrouw: ‘Wij hebben liever geen contac.’

‘Contac’ en niet ‘contact’.

In het ‘Ernems’ slikken ze de ‘t’ in, verandert de ‘a’ in een ‘e’ en gebruiken ze veelvuldig woorden als ‘schijt’ en ‘vies’. Fraai klinkt dat allemaal niet, maar als iemand me in die taal aanspreekt, maakt mijn hart een sprongetje.

De bibliotheek in Arnhem organiseerde in januari 2014 een avond die in het teken stond van Theo Bos, de Vitesse-icoon die in 2013 overleed. Als dank voor mijn bijdrage kreeg ik na afloop een

boekje met een literaire wandeling door Arnhem cadeau dat begint met een citaat uit *Eindelijk oorlog* van Herman Koch (gebooren in Arnhem).

‘Het begint bij mij altijd al meteen op het station. Dat gevoel alsof je in een te warm gestookte kamer bent waar geen raam open kan. Alsof je in de wachtkamer van de tandarts zit en tijdschriften doorbladert, zonder dat je ooit wordt binnengeroepen om van die zeurende kiespijn te worden verlost.’

Het zal wel weer door de oorlog komen, waarin de stad totaal werd verwoest, maar typerend voor de Arnhemmer is dat hij altijd het zwartste scenario als uitgangspunt neemt. De ingecalculerde nederlaag. Er zijn er die dat cynisch vinden, maar de Arnhemmer redeneert: dan kan het alleen nog maar meevallen.

Ik had een uittreksel gemaakt van mijn boek *Het is zoals het is* over Theo Bos en las dat voor. Af en toe nam ik een slok water en dan keek ik er vanachter het kathedraal een stuk of honderd ‘recht in de bek’, allemaal behept met een laag verwachtingspatroon.

‘Het voorlezen duurde lang, maar viel me erg mee,’ zei Jorn, een jongen met een kaal hoofd, me na afloop, een groter compliment kun je van een Arnhemmer niet krijgen.

Hij vertelde een anekdote: ‘Ik ging altijd naar de training van Vitesse kijken. Ik vroeg een keer aan Theo Bos of hij met me wilde wedden. “Ik ga in het doel staan en jij mag vijf penalty’s nemen. Als ik die alle vijf stop, krijg ik van jou een broodje bal.” Hij schoot vijf ballen op me, allemaal keihard, maar recht in mijn

pens. Ik had gewonnen, maar kon van de buikpijn geen broodje bal meer zien.’

Gewonnen, maar toch verloren.

Daarna vertelde hij dat dit het nooit meer te overtreffen hoogtepunt van zijn leven was. Je zou kunnen zeggen dat een kinderhand snel gevuld is, maar mij ontroerde het.

De mevrouw van de bibliotheek gaf me dat boekje met die literaire wandeltocht en een zak met koekjes. ‘Arnhemse meisjes,’ zei ze, ‘de plaatselijke lekkernij.’

‘Mag ik wat vragen?’ riep iemand uit de zaal. ‘Kun je die dingen opblazen dan?’

Even later trof ik Bas, een Arnhemmer die net als ik naar Amsterdam was verhuisd, hij zei er maar meteen bij dat hij blij was weg te zijn uit de ‘schijfstad’ waarin hij en ik opgroeiden. Hij vertelde me twee verhalen die ik meteen herkende.

Het eerste ging over ‘kwertje werme’. Op de staantribunes van stadion Nieuw Monnikenhuize verwarmden volwassen mannen tijdens wedstrijden in de wintermaanden hun muntgeld met een aansteker, waarna ze de gloeiende munten naar de kinderen bij het hek gooiden. Als die ze dan opraaptten, brandden ze hun vingers.

Humor om te lachen.

Toen hij naar Amsterdam was verhuisd belandde hij in Paradiso, waar hij na wat wilde bewegingen op de dansvloer per ongeluk een biertje uit iemands handen stootte. ‘Ik stak meteen de handen omhoog,’ zei hij. ‘Ik dacht: sla me maar in elkaar, ik heb

het verdiend.’ Het gebeurde niet, de man haalde zijn schouders op en zei: ‘Kan gebeuren.’

De oprechte verbazing was nog van zijn gezicht af te schep-
pen, zo was je in Luxor of discotheek Charlie op de Korenmarkt
niet weggekomen. Hier werd de kern geraakt: in Amsterdam, en
in de rest van Nederland eigenlijk ook, waren de mensen aardiger,
verdraagzamer en positiever dan in Arnhem.

Ik vertelde over kapper Kniest waar ze mijn vader per ongeluk
in het oor knipten. Hij kreeg een pleister en vijf gulden korting.
Na mijn vader dreef de kapper, nadat hij met een doek het bloed
van zijn schaar had geveegd, een bang geworden kind met blonde
krullen de stoel in, waarna hij verzuchtte: ‘Kiek nou, een schaap!’

En over die keer dat we uit eten gingen in een Arnhems res-
taurant. Het eten was er heerlijk. De serveerster informeerde een
tafeltje verderop bij een man of het had gesmaakt. Zijn antwoord
was: ‘Nou, ik spuug er niet in.’

Ook dat was bedoeld als compliment.

De dag voordat mijn boek *Het is zoals het is* over oud Vitesse-spe-
ler en -trainer Theo Bos zou worden gepresenteerd in De Vereni-
ging in Elst, werd ik gevolgd door een cameraploeg van het tele-
visieprogramma *Voetbal International*. Op het fonkelnieuwe,
goudkleurige trainingscomplex van Vitesse op Papendal kreeg ik
de opdracht om zo natureel mogelijk langs het trainingsveld te
lopen, wat met een cameraploeg achter je aan best moeilijk is. Ik
keek zo geïnteresseerd mogelijk naar trainer Peter Bosz, die zijn

spelers steeds weer dezelfde aanvalsoefening liet doen.

Als ik al gedacht zou hebben dat ik het er redelijk vanaf had gebracht, werd dat gevoel direct na afloop de grond in geboord door persvoorlichter Ester Bal en middenvelder Theo Janssen.

‘Wat liep jij de gebraden haan uit te hangen,’ zei Ester.

‘Zo liep-ie,’ zei Theo, die me nadeed.

Daarna: ‘Heb je meegekregen dat ik allemaal positieve dingen heb gezegd over dat boek? Ik had eigenlijk moeten zeggen: “Eindelijk heeft hij een keer geen kutboek geschreven.”’

Ester: ‘Je hebt het keurig verwoord, Theo.’

Theo: ‘Ik heb het zelfs al uit, een groter compliment kun je volgens mij niet krijgen. Heb ik ook tegen ze gezegd.’

Over het voorwoord in *Het is zoals het is*, dat hij een aantal weken eerder aan me had gedikteerd op het terras van Grieks restaurant Delphi tegenover het station in Arnhem, was hij ook tevreden. Hij was toen gestopt met roken – daar had hij helemaal geen last van en hij kon het iedereen aanraden. Ik weet nog dat ik door die vastberadenheid aan mezelf was gaan twijfelen, want terwijl hij sprak rookte ik de ene na de andere sigaret.

Inmiddels waren de rollen omgedraaid. Ik was weer eens gestopt met roken en hij was weer begonnen.

‘We deden het samen, de vrouw en ik. Zij wilde op een zeker moment weer beginnen, dan is het wel zo gezellig als ik ook weer meedoe.’

Hij rookte alleen niet meer in de buurt van camera’s. ‘Omdat ze zeggen dat ik een boegbeeld ben.’

Ik moest lachen.

‘Wat zit je nou te lachen? Weet je wel hoe zwaar of dat is? Als er hier een schoolklas komt, moeten ze altijd mij hebben. Echt, ik zweer het. Al die schijtkinderen rennen gewoon naar me toe...’

‘Kinderen,’ verbeterde Ester. ‘Boegbeelden zeggen geen “schijt”.’

‘Dat bedoel ik dus,’ zei Theo.

‘Kom je naar de boekpresentatie?’ vroeg ik.

‘Theo mag niet van de trainer,’ zei Ester. ‘De dag erna moeten we tegen Feyenoord.’

‘Ik zit thuis op de bank,’ zei Theo lachend. ‘Vol in de focus.’

‘Ik kom natuurlijk wel,’ zei Ester. ‘Ik denk dat ik me helemaal klem zuip.’

‘Wel winnen dan,’ zei ik tegen Theo. ‘Ik wil ook wel een keer kampioen worden.’

‘Gebeurt toch niet,’ zei Ester.

Ik sprak Theo kort over het naderende einde van zijn carrière. Het leek hem wel mooi om er met ‘een knal’ uit te gaan. Dat Vitesse ondanks Peter Bosz landskampioen werd en dat hij er dan in de laatste wedstrijd werd uitgestuurd omdat hij de scheidsrechter onderuit schopte, iets in die orde.

‘En daarna laat ik niets meer van me horen.’

‘Misschien een boek, toch?’ zei Ester.

‘Dikke lul, echt niet,’ zei Theo.

Voor de rondwandelende vreemdeling is Arnhem wellicht een te warm gestookte kamer, maar binnen lachen ze gezellig om elkaar.

Theo Bos (2013)

Ik zat op het Thomas a Kempis-college op een steenworp afstand van stadion Nieuw Monnikenhuize. Na school reden mijn vrienden en ik – de schooltas onder de snelbinder – er naartoe om naar de training van Vitesse te kijken. We brachten de ballen terug die ze over het doel schoten en vroegen de spelers na afloop om een handtekening. Die kreeg je op een papier of in een schrift, want bij Vitesse hadden ze geen geld voor spelerskaarten. Theo Bos had toen nog haar en een snor. Omdat hij achter het stadion woonde was hij altijd te voet. We liepen wel eens met hem mee tot aan het Shell-tankstation waar hij blikjes frisdrank kocht. We vroegen dan of hij dacht dat Vitesse ging winnen. Het antwoord was altijd ‘ja’.

Een paar jaar later promoveerde Vitesse naar de eredivisie, Theo Bos was uitgegroeid tot de populairste speler. Week na week scandeerden we zijn naam.

‘Theo pak ’m terug. Theo pak ’m terug. Theo-Theo-Theo pak ’m terug!’

Hard, steeds harder, we smeekten. Net zolang tot de verdediger in het geel-zwart gestreepte shirt met rugnummer 4 wraak nam op de speler van de tegenpartij die ons, de supporters op de overdekte staantribune in stadion Nieuw Monnikenhuize, had geïrriteerd. De oorzaak was vaak een overtreding op een van onze spelers, maar het kon ook iets anders zijn. Een spits met te lang haar bijvoorbeeld.

Theo, het lichaam van een bokser, was dan als een poema. Rustig wachtend tot scheids- en grensrechters de andere kant opkeken en dan pats... Dat deed hij slim, hij kreeg bijna nooit een gele kaart. In zijn voordeel was dat er toen nog niet zo veel camera's rondom het veld stonden. Daarna keek hij naar ons, soms gaf hij een knipoog of maakte een beweging met zijn arm, waarna het 'Theo bedankt' van de tribune rolde. Op de neutrale toeschouwer die niet op Theo maar op de bal lette, moet dat een vreemde indruk hebben gemaakt, maar voor ons waren het hoogtepunten.

Tegen Braga voor de UEFA Cup viel vlak voor tijd het licht uit. Trainer Henk ten Cate rookte filtersigaretten in de middencirkel, wij hielden aanstekers omhoog, sprongen en zongen: 'Wie niet springt, die is voor NEK,' een verwijzing naar rivaal NEC uit Nijmegen.

Er was één speler die mee sprong: Theo.

Begin jaren negentig mengden zich wat racisten van de politieke splinter CP '86 onder ons. Hennie Meijer, de donkere spits van FC Groningen met de dikke kont, werd bekogeld met bananen. Theo liep het veld af en at ze op. Er is daarna nooit meer met bananen gegooid bij Vitesse.

Theo Bos, dat voelde je, was een van ons. Hij werd dan weliswaar betaald door Vitesse, maar voor ons was hij altijd amateur gebleven. Hij kwam uit Arnhem, moest net als de meesten 'werken voor zijn geld' en bleef 'normaal doen'. Theo reed niet in een dure

auto, droeg een spijkerbroek van een onbekend merk, maakte praatjes met supporters en liet in interviews weten dat bami zijn lievelingseten was, dat hij in zijn vrije tijd kaartte (jokeren) of ging bowlen in het kegelcentrum aan de Schelmseweg en dat hij behalve voetballer ook supporter van Vitesse was. Theo, dat wisten we gewoon, zou ons nooit verlaten. Een zondagmiddag zonder ‘Theo pak ’m terug’ konden we ons niet voorstellen.

Ik leerde Theo pas veel later echt kennen. Toen hij trainer van Vitesse werd en ik hem voor het eerst mocht interviewen, was ik zenuwachtig. Het gesprek was samen te vatten in één zin, die hij die middag een paar keer herhaalde: ‘Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.’ Daar werd ik als journalist niet blij van, maar feitelijk gezien bevat die ene zin meer wijsheid dan een boek met de gebundelde uitspraken van Johan Cruijff.

Op de dag dat mijn vader kanker kreeg, kreeg Theo het ook. Dat wil zeggen: ik hoorde het op dezelfde dag.

‘Ook toevallig,’ zei mijn vader toen ik het hem vertelde. ‘Wat voor kanker?’

‘Alveesklierkanker.’

‘Is dat erger dan slokdarmkanker? Is er iets tegen te doen?’

‘Dat weet ik niet,’ zei ik.

‘Die geeft niet op, hoor!’ zei mijn vader. ‘Die hebben ze zo maar niet te pakken. Die gaat ertegen knokken!’ Daarna: ‘Weet je nog? Vitesse?’

Ik had Theo een exemplaar van mijn boek *Het is nooit leuk als je tegen een boom rijdt* gestuurd. ‘Uit,’ sms’te hij een paar weken later vanuit het ziekenhuis, hij had het gelezen tijdens de chemokuren.

‘Theo pak ’m terug,’ had ik er voor hem ingeschreven. Niet erg origineel. Later zou hij me vertellen dat hij tientallen kaarten met die tekst had gekregen. Ik had hem lange tijd niet gesproken of gezien. Net als duizenden anderen had ik begin 2012, tijdens de wedstrijd tegen NEC – het was bekend geworden dat hij ongeneeslijk ziek was – in de vierde minuut keihard voor Theo Bos geklapt.

Een week na de begrafenis van mijn vader ging ik bij Theo eten. Hij kwam me halen op het station in Elst. Hij had een smaller gezicht gekregen en was zichtbaar afgevallen, maar hij was niet vel over been, zoals mijn vader aan het eind, en hij had ook geen valse huidskleur. Als ik niet beter wist zou ik denken dat hij kerngezond was.

‘Kon je goed met je vader?’

‘Ja,’ zei ik, ‘maar van het eind, de laatste fase, had ik meer verwacht. Ik dacht dat je elkaar dan nog van alles te zeggen had, maar dat was niet zo. We hadden het alleen maar over onbelangrijke dingen.’

We liepen naar zijn auto. Lotte, zijn zevenjarige dochter, kroop over de achterbank. Theo hield de deur voor me open.

‘Wij hebben het alleen over belangrijke dingen, hè Lotte? Sinterklaas is er. Die komt hier per trein, wist jij dat?’

Ik zei dat Sinterklaas in Amsterdam gewoon met de boot kwam.

‘Wij vieren het altijd met de hele familie,’ zei Theo. ‘De afspraak is een surprise en een gedicht van minimaal twintig regels. Degene die mij heeft getrokken, hoeft niet lang na te denken, gewoon een alvleesklier namaken.’

Theo was onder behandeling bij dokter Casper van Eijck, de clubarts van Feyenoord, gespecialiseerd in de behandeling van alvleesklierkanker. Casper was volgens Theo de beste op zijn vakgebied.

Ze hadden samen een keer ‘opgetreden’. ‘Voor een schoolklas, dan deed hij de theorie en ik het praktijkgedeelte. Casper zegt ook dat alvleesklierkanker een ondergeschoven kindje is in vergelijking met bijvoorbeeld borstkanker. Het KWF komt nu ook met een slagzin die bij me past: “Alvleesklierkanker, keihard tackelen.” Dat vind ik wel mooi.’

Joep Schreuder van *Studio Sport* had hem opgezocht voor een diepte-interview, waarin Theo openhartig sprak over zijn ziekte. Hij had er veel positieve reacties op gekregen. De mensen zeiden hem dat hij zo goed omging met zijn ziekte en de naderende dood. ‘Ik ben nuchter en strijdvaardig, zeggen ze,’ zei Theo.

Ik had moeite om het helemaal te geloven. Ik vond het bijna onmenselijk: ‘Hoe houd je het vol? Mensen spreken je aan, ze kennen allemaal ook iemand met kanker. Ze scanderen je naam, willen met je op de foto, ze zeggen dat je moet blijven knokken. Ik zou gek worden. Jij blijft rustig en doet aardig, maar ik zie aan

je hoofd dat je ze soms zat bent. Ik heb dat interview ook gezien. Ik denk dat je zo doet voor je vrouw en kinderen.’

Hij gaf het toe.

Het eerste wat er door hem heen ging toen hij hoorde dat hij kanker had, was: ik val er niemand mee lastig, ik los het zelf wel op. Ze stippelden een traject voor hem uit, tapten zijn bloed af, hij kreeg via infusen vreemde stoffen in zijn lijf en onderging bestralingen, net zolang totdat de doktoren zeiden dat het ‘einde oefening’ was.

Hij vroeg naar de begrafenis van mijn vader.

‘Het was in de kerk in de Emmastraat in Velp,’ zei ik. ‘Hij was erg katholiek. Er was geen priester beschikbaar, dus was er een pastoraal werker, een man met een baard. Het was best druk, de kerk zat voor tweederde vol. Ik hield een toespraak, maar niet iedereen kon die verstaan. Er zat een piep in de microfoon. Daarna was het nog een flink stuk lopen van de kerk naar de begraafplaats. Ken jij het boek *Knielen op een bed violen* van Jan Siebelink? Die begraafplaats dus. Ik heb het in een roes meegemaakt. Na afloop was er een koffietafel in De Watermolen op de Kennedylaan, daar ben ik toen dronken geworden met vrienden.’

‘Was hij trots op je?’ vroeg Theo.

‘Soms.’

‘Zei hij dat dan? Of wist je het?’

‘Hij zei wel eens: “Goed gedaan.”’

‘Mijn vader zei dat nooit tegen mij,’ zei Theo. ‘Ik hoorde van anderen dat hij best trots op me was.’

‘Nu krijg je van alle kanten complimenten,’ zei ik.

‘Maar dan denk ik: had ik ze ook gekregen als ik niet ziek was geworden? De Zuidtribune in GelreDome heet nu officieel de Theo Bos-Zuidtribune. Was dat ook gebeurd als ik geen kanker had? Ze zeggen van wel, en dat geloof ik ook, maar toch denk ik dat soms.’

Nadat Theo met zijn vrouw Marieke en dochter Lotte op vakantie naar Gran Canaria was geweest, ging hij snel achteruit. Hij belde op een ochtend, ik lag nog in bed. Zijn stem klonk zachter dan normaal.

‘Sliep je nog?’

‘Ja.’

‘Mooi zo.’

Hij informeerde naar ‘het schrijfproces’.

‘Ben je al begonnen? Je moet een beetje opschieten, denk ik.’

Zoals hij zich nu voelde, ging hij op 1 maart niet naar Vitesse-FC Utrecht.

‘Ik weet niet of het erin zit, Mars. Ik moet de hele tijd naar het ziekenhuis. Vocht aftappen, dat hoopt zich op in mijn buik.’

Tijdens zijn laatste wedstrijd, die tegen FC Groningen, was hij vooral moe geweest en had hij het, ondanks het gesloten dak, erg koud gehad.

‘Marieke zegt dat ik een attractie word.’

Zelf was hij ‘klaar’ met iedereen die tegen hem zei dat hij moest blijven knokken en volhouden. ‘Knokken... Tegen wat

dan? Tegen de onzichtbare vijand, die me opvreet zeker.’

Na afloop van de thuiswedstrijd tegen FC Groningen was hij in de businessclub aangesproken door een man die vroeg waarom hij niet terug sms'te. Hij had al twee keer 'sterkte' naar hem gestuurd, maar hij had nog niets terugontvangen.

‘Daar heb ik dus geen zin meer in.’

Het zou ons laatste telefoongesprek worden. Op 28 februari 2013 stierf hij.

De dagen na zijn overlijden groeide de berg bloemen, sjaals, shirts, knuffels, foto's, kaarten en brieven rondom het portret van Theo, dat voor de hoofdingang van stadion GelreDome was gezet, gestaag. Ook een paar kilometer noordelijker, op de plaats waar vroeger stadion Nieuw Monnikenhuize stond, was een gedenkplaats ontstaan. Eensgezind, voetballiefhebber of niet, treurden de Arnhemmers om de dood van 'hun' Theo Bos. Zo kende ik de inwoners van mijn geboortestad nog niet.

Theo was van iedereen en iedereen kende Theo.

De taxichauffeur met wie ik naar GelreDome reed, had hem regelmatig in de auto gehad, de buurjongen van vroeger had nog tegen hem in de zaal gevoetbald en de vrouw aan de bar van café Amstelhoek die ik aansprak omdat ze MARCEL op een van haar borsten had getatoeëerd, had een halfjaar bij hem in de klas gezeten. Zelfs Bertje, een wat loensende buurman, die bij mijn moeder wel eens ongevraagd het onkruid uit de tuin trok, bleek hem te kennen. Ze frequenteerden hetzelfde garagebedrijf, dat

kwam hij me tenminste met een plechtig gezicht zeggen.

Voorafgaand aan de herdenking op donderdag 7 maart 2013 in GelreDome zag ik Bertje weer. Hij had zijn nette jas aange-trokken en was een van de velen die in een lange rij langs het portret van Theo schuifelden. Hij boog zijn hoofd en stond even stil, daarna verdween hij uit het zicht. Anderen prevelden wat in zichzelf, legden iets neer, fotografeerden de bloemenzee, schud-den wat met het hoofd of lieten hun tranen de vrije loop.

Met Theo Bos stierf misschien wel de laatste clubvoetballer, een man die geen gekke dingen deed.

‘Hij was gewoon en hij was bijzonder,’ zei de blonde verkoop-ster bij Bakker Bart, waar ik een broodje gezond kocht. Ik vond het de beste typering van Theo die ik gehoord had. Waarom was ik daar zelf niet opgekomen?